מראה יחזקאל על התורה — בא

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו כו' למען שתי אותתי אלה בקרבו ולמען תספר באזני כו', הטרם תדע כי אבדה מצרים, כבר הקשו המפורשים על מ"ש בא אל פרעה דהול"ל לך אל פרעה, ועוד למה ליה הנתינת טעם כי אני הכבדתי את לבו, ועוד מה ענין כפל הטעמים למען שתי כו' ולמען תספר כו', ועוד מה שכתב כי אבדה מצרים הי"ל להזכירו בצער של עצמו כמו שאמר את כל מגפותי אל לבך.

והענין הוא דהנה למראה עינינו היה כאן שני עניני מכות, דהיינו סוג הא' מה שנוגע לגוף כמו דם כנים ושחין וכדומה, והב' המכות הנוגעים לממון כמו דבר ארבה וכדומה, והנה המכות הנוגעים להגוף היו יותר נוגעים לפרעה בעצמו כמ"ש (ש"ב יח ג) ואם ימותו חציינו לא ישימו אלינו לב, כי כשהמלך נוקף אצבעו יותר כואב לו משאם ימותו הרבה במדינה שלו כי בו תלוי כל המדינה, ואותן המכות הנוגעין לממון היו מריעים יותר למצרים כי המלך עושר וכבוד לפניו, וכמ"ש אצל יהויקים כשקראו לפניו מגלת קינות אמר אנא מלכא אנא. (מו"ק כו.)

ובאמת הוצרכו שני סוגי מכות הנ"ל, כי בודאי עיקר העונש היה על פרעה שהוא התחיל בעבירה ומי יאמר לו מה תעשה ולכן הלקה בעונש הגוף, אמנם בזה לא היה נתקדש שם שמים כל כך וכמ"ש ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו, והקב"ה היה רוצה להתוודע ולהגלות כי מלכותו בכל משלה, ע"כ הוצרך ג"כ להכות במכות הנוגעים למצרים להכניע השר שלהם כי הוא גדול שבשרי מעלה לכך נקרא מרכבת המשנה לארץ ישראל, נמצא כשהכם במכות גופניות הכבידו מצרים את לבבם שראו שלא אכפת ליה לפרעה ואינו חושש על המכה ומכש"כ הם שאינו כואב להם כ"כ, וכשהכם במכות ממוניות הכביד לב פרעה שראה שהמצרים סובלין ומכ"ש הוא.

וזהו אמרו בא אל פרעה פי' לחדר הפנימי שלו, כי אם יאמר לו התראה זו בחדר החיצון לא יניחוהו המצרים להכביד לבבו, לכך יבא לחדר הפנימי להתרות בו קודם שיוודע למצרים עד שיצא, ואמר טעם לזה על שמצוהו לבוא בחדר בתוך חדר, כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו, פי' פעם אחת אני מכביד לבו והיינו במכות שבממון, ופעם אחת אני מכביד את לב עבדיו היינו כשאני מכהו במכות גופנית, ונתן טעם על ראשון ראשון, שלכך אני מכביד לבו למען שתי אותותי אלה בקרבו לעונשו במכות ויסורין על סרבנותו, ואת עבדיו אני מעניש למען תספר באזני בנך כו' שידעו כי שמי ה' המושל בשמים ממעל ועל הארץ מתחת וכל אשר חפץ ה' עשה.

וע"כ אחר שיצאו מלפניו ספר פרעה הדבר לעבדיו חרדו ורגזו מאוד ואמרו לו הטרם תדע כי אבדה מצרים, שלא אכפת לך באבדון עמך וכל מקום שמלך שאינו חושש בתקנת בני מדינתו הוא רע מעללים ונידון לדורי דורות כמ"ש אצל עמלק ולא ירא אלקים (דברים כה יח), ולכאורה קשה דמה חידוש הוא זה שערל איננו ירא אלקים, והענין הוא שאלקים נקרא המזל שלו כמ"ש על ויבא אלקים אל אבימלך, ופרעה ולבן שבודאי רשעים הללו לא היו ראוין שידבר עמהם ה' בעצמו, והנה עמלק לא חשש על עצמו כמו שמשלו משל לאמבטי רותחת וקפץ בה בליעל אע"ג שנכוה וכו', וזהו ולא ירא אלקים שהפקיר את עצמו בשביל להרע לישראל וע"כ נידון לדורי דורות.

שערי ציוולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף כו', אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל כו', הדקדוקים רבו, חדא שכאן נאמר ונתנו וכשחזר משה הציווי אמר והגעתם אל המשקוף, וכאן אמר מתחלה שתי המזוזות ואח"כ המשקוף ומשה אמר מתחלה המשקוף ואח"כ מזוזות, וגם הוסיף שם אגודת אזוב שלא נאמר לו, וגם הוסיף אל יצא איש מפתח ביתו כו', גם מ"ש אל תאכלו ממנו נא אין לו פירוש דהול"ל חצי צלייתו, ועוד בשל מבושל למה לי והוא כפל לשון.

והנ"ל ליישב כל זה דהנביא אמר (ישעיה מט ז) כה אמר ה' לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים יראו וקמו כו', דהישראל הם מורגלים במכות ויסורים וכמ"ש במדרש משל לסופר שנכנס ורצועה בידו מי דואג מי שרגיל ללקות [ילקוט ירמיה רמז רפה], וע"כ כשרואין איזה שינוי מפחדין לפי שהם המוכים הנרדפים מכל העמים, ובאמת נאמר כן (ישעיה נב יד) משחת מאיש מראהו כו' כן יזה גוים רבים כו', פי' שאעפ"י שהאדם בדיוטא התחתונה אדרבא מזה יוכל למצוא עצה לי נאה להודות ולברך ולשבח ליוצרי שאני מקבל עול מלכותו עלי, וע"כ השי"ת הוא שוכן את דכא כי זהו כל קילוסו ושבחו שהשפלים מקבלים גזירותיו באהבה ומהללים אותו ע"ז, ולכך נאמר כן יזה גוים רבים פי' כמו שהוא נשחת ונשפל באותה מדריגה עצמה יזה גוים, כי אשר לא סיפר להם ראו שהקב"ה חפץ בכלים שבורים.

אמנם לזה צריך מסירת נפש שבאמת רחמנא לבא בעי שרצון הבורא שתהיה העבודה בשלימות בלי פניה ובמסירת נפש, אך כשאין אדם עובד במסירת נפש אזי צריך להתחזק בכוונות שתעלה תפלתו, וע"כ הקב"ה צוה כאן על קרבן פסח העיקר היה המסירת נפש לשחוט תועבת מצרים, וע"כ צוה ליתן מדמו על מזוזת הבית והמשקוף שיראוהו המצרים, וגם אל תאכלו ממנו נא לשון בקשה שיבקשו מהמצרים שלא יריעו לכם בשביל זה, וגם לא בשל מבושל במים דהיינו טמון ומכוסה שלא ירגישו, רק אדרבא צלי אש מגולה שריחו נודף על ראשו וכרעיו וקרבן שיהא ניכר שהוא הטלה זה היה עיקר כוונת הקב"ה.

אבל באמת ישראל לא זכו לזה וכדמשמע מן המדרש שלא רצו להמול עד שהריחו מפסחו של משה, וע"כ נתן להם משה עצה להדבק בהאבות ולעשות בכוונות כמו שתקנו לנו חז"ל תפלות כנגד האבות מחמת שאין אנו כדאים להעלות תפילתנו זולת שנתקשר עם האבות ותפלתם.

וע"כ אמר להם משה ולקחתם אגודת אזו"ב ע"ה בגי' אהו"ה שהוא שם החסד, וטבלתם אותו בדם נגד מדת הגבורה, ונתתם על המשקוף דהיינו הבריח התיכון שהוא יעקב [רומז למדת ת"ת], ועל שתי המזוזות הם תרין סמכין קשוט [נצח והוד], מן הדם אשר בסף שהוא דם מילה [יסוד] וכ"נ ב"פ הדם אשר בסף שני פעמים, וגם אזו"ב עם ס"ף גמטרי' יוס"ף [רמז ליסוד יוסף], ואל תצאו מפתח בית נגד המלכות שהשכינה נקרא פתח, וזה"ש בזה"ק [ח"ב כ"ו ע"א] על ויצוו אל בני ישראל שאעפ"י שהם משועבדים ושפלים ינהגו בהם כבוד [לדברא לון בנחת כדקא חזי], וסמוך ליה אלה ראשי בית אבותם שהם בני מלכים, שבאמת אעפ"י שהאדם בקטנות גדול יוכל להתאמץ בהאבות, ולכך אמר משה מתחלה המשקוף ואח"כ המזוזות, ואפשר שבזה תלוי הפלוגתא בגמ' אי נתינת הדם בפנים או בחוץ וכנ"ל, בילאו"א.

חידושי אגדה לחתונהויקחו להם שה לבית אבות כו' ולא יתן כו', כפל הלשון דכיון שפסח בוודאי לא יבוא, כמ"ש בעוללות אפרים עפ"י המסורה [הובא בבעה"ט שמות יב כג] ולא יתן עליה לבונה בחטאת ולא יתן עליה לבונה בסוטה, ובתוספת ביאור ע"פ המסורה והוא אשה כו' [ויקרא כא יג והוא אשה בבתוליה יקח] והוא רחום כו' [תהלים עח והוא רחום יכפר עון], דע"י נשיאת האשה נמחלו עונותיו, ולכך צריך להתענות כדי שיעשה תשובה ולקבל עליו להתנהג ביר"ש כי מכאן ולהבא חושבנא, וכן כתיב (שה"ש ד ח) אתי מלבנון כלה דהיינו ע"י הכלה חטאיו כשלג ילבינו, עוד כלה שהוא צנועה בבית אביה כו' [מגילה י: עיי"ש כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים] עי"כ זוכה בעלה לברכה וזרע כשר כמ"ש להניח ברכה אל ביתך, ולכך בסוטה נאמר ולא יתן עליה לבונה כי אין האיש מנוקה מעון, וכ"כ גבי חטאת שאין כאן ליבון עונות, ואחז"ל דישראל נמשלו לצאן שהיא נוחה לכל כשה לפני גוזזיה נאלמה, כמו כן כלה שהיא צנועה ר"ל שהיא טובת לבב ואינה יצאנית, וע"כ כשרוצה ליקח אשה כשרה צריכין להשגיח שהיא צנועה בבית אביה כ"כ תהיה אח"כ עקרת הבית.

וז"ש ויקחו להם לשון קיחת אשה ישגיחו שתהיה שה לבית אבות שבבית אביה היא במדות טובות ואז תהיה ג"כ שה לבית בבית בעלה תהיה ג"כ כך, ואז לא יתן המשחית לבוא אל בתיכם בזכות ביתו זו אשתו ינצל מכל רע ויתקיים להניח ברכה אל ביתך.

לברית מילהראו כי רעה נגד פניכם, עיין בפירש"י וזה שנאמר היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם כו' (יהושע ח ט), וצריך להבין מהו ענין החרפה של המצרים, ונ"ל דהנביא מתרעם באזנינו שמענו כו' פועל פעלת בימי קדם כו' (תהלים מד ב), שבעתים הללו אין שכיחים ניסים מפורסמים כ"כ כמו בשנים קדמוניות, וטעם הדבר כי לפנים כשהיו ישראל שרוין על אדמתן לא היו תחת המזל רק תחת השגחה פרטית, אבל עכשיו שאנחנו תחת האומות אין הקב"ה משדד מערכות שמים רק לצורך גדול בשביל איזה צדיק גמור כמ"ש והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, שחשב זאת להשי"ת שעושה עמו לפנים משורת הדין כי איננו ראוי לעשות לו נס נגד הטבע, וע"כ בעתים הללו הניסים הם עפ"י דרך הטבע כמ"ש אכן אתה מסתתר אלוקי ישראל מושיע, וע"כ מי שאינו מסתכל היטב בענין הנהגת השי"ת בעולם הוא מקטני אמנה, וכמ"ש הבעל עקידה ע"פ מגיד מראשית אחרית כו', וכמ"ש עמ"ש יוכבד נולדה בין החומות כמבואר במ"א, וע"כ כשהיו במצרים והיו תחת המזל היו מחרפין אותן מחמת הכבד המורה על דם והקב"ה הפכו לדם מילה להורות שא"צ לשידוד המערכות כי גם ע"י המזל יוכל להשתנות מרעה לטובה, וכ"כ בעתים הללו אעפ"י שאנחנו תחת המזל מ"מ הקב"ה עושה לנו הניסים עפ"י דרך הטבע ע"י מצות מילה.

מהגש"פוימש חושך, שהחושך של מצרים היה בו ממשות ולא כשאר חושך שנדחה מפני האור לפי שהוא רוחני אבל החושך של מצרים היה גשמי ולא היה נדחה מפני אור.

וילכו ויעשו, ידוע שאין חסידות כתחלתו וזה ביאור הפסוק (תהלים לג כב) יהי חסדך ד' עלינו כאשר יחלנו לך דהיינו כשאדם מקבל על עצמו איזה הנהגה טובה הנה בתחילה הוא בחשק גדול לשמה אבל אח"כ נעשה מזה הרגל וכמצות אנשים מלומדה, וע"ז דרשו [ספרי פ' עקב] ע"פ היום על לבבך שבכל יום יהיו בעיניך כחדשים, והנה כמו כן בענין קרבן פסח שבעת ההיא היו ישראל ערטילאין מכל המצות ובודאי נכספה נפשם מאוד בהתלהבות גדול לקיים מצוה זו שהיה בה מסירות נפש שלקחו הע"ז של המצרים ושחטו וצלו, וכאשר ביארתי במ"א ובעבור שלא יעלה על הדעת שאחר כך ברבות השנים לא עשו בזריזות כל כך לשמה כמו בתחילתו ע"כ העיד הכתוב וילכו ויעשו בני ישראל ר"ל כמו שתחלת העשיה היה כאשר צוה ד' את משה דהיינו לשמה ובתם לבב כן עשו לדורות כל עשייתם בפסחים הבאים אח"כ היה הכל באופן הזה ולשם שמים.